

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9
The 9th STOU National Research Conference

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน

บ้านหัวถนน อำเภopakพลี จังหวัดนครนายก

Farmers' Participation in the Community Sufficiency Economy Learning Center
in Ban Hua Thanon, Pak Phli District, Nakhon Nayok Province

ชาญชัย คำเบ้ง (Chanchai Comebang)¹, เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ (Chalomsak Toomhirun)²,
จินดา ขลิบทอง (Jinda Khlibtong)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา(1)สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน (3)ระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกร (4) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และ (5) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านหัวถนน อำเภopakพลี จังหวัดนครนายก จำนวนทั้งสิ้น 145 ราย กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95และระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 107 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ และสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน9 ราย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า (1) เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 58.23 ปี ร้อยละ 64.5 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีประสบการณ์การทำงานเกษตรเฉลี่ย 24.08 ปี รายได้รวมในครัวเรือนเฉลี่ย 10,018.69 บาทต่อเดือน รายจ่ายของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมาส่วนใหญ่ใช้เพื่อชำระหนี้สินโดยเกษตรกรส่วนใหญ่กู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้าน(2) เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในด้านหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงมากที่สุด (3) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านหัวถนนโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมในด้านการวางแผน รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในด้านการติดตามและประเมินผล และการมีส่วนร่วมในด้านการรับประโยชน์ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติ (4) ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับน้อยที่สุด (5) เกษตรกรเห็นว่าควรส่งเสริมให้มีการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันในโทรศัพท์มือถือ ควรประชาสัมพันธ์และจัดเก็บองค์ความรู้ไว้ในเว็บเพจของศูนย์ฯ รวมทั้งเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้เข้าร่วมในการตรวจสอบงบประมาณเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ในศูนย์ฯ

คำสำคัญ การมีส่วนร่วมศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน บ้านหัวถนน จังหวัดนครนายก

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช chanchailumpini@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช artoom@hotmail.com

³ รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชarkjin@hotmail.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

Abstract

The purpose of this research were to study (1) basic social and economic conditions of farmers (2) farmers' knowledge and understanding about the sufficiency economy and operations of the community sufficiency economy learning center (3) farmers' participation in the community sufficiency economy learning center (4) problems and suggestions regarding to participation in the community sufficiency economy learning center and (5) extension guidelines for participative of farmers in the community sufficiency economy learning center. The population of this study consisted of 145 farmers in the community sufficiency economy learning center in Ban Hau Thanon, Pak Phli District, Nakhon Nayok Province. The sample group of 107 informants was determined by Yamane formula at 95% confidence level and $p = 0.5$ were assumed. Data were collected by interview and in-depth interviewing with 9 key informants. Statistics used included frequency distribution, percentage, minimum value, maximum value, arithmetic mean and standard deviation and rank. The data collected from In-depth Interview were analyzed by content analysis technique. Research findings: (1) The average age of the farmers was 58.23 years old. 64.5% of farmers were educated at primary level. Their average experience in agricultural occupation were 24.08 years. Their average total income per month were 10,018.69 Baht. They spent money mostly on pay debts. Most farmers borrowed money from the village fund. (2) Farmers had the knowledge and understanding about the sufficiency economy and the operation of the community sufficiency economy learning center in the principles of the sufficiency economy the most. (3) Overall picture of farmer's participation in the community sufficiency economy learning center in Ban Hua Thanon was at moderate level when considered in each aspect, it was found that the aspect with the highest mean was participation in planning, followed by participation in monitor and evaluation and participation in receiving advantages. The aspect that had the least mean is participation in operation. (4) Problems regarding farmers' participation was at the lowest level. (5) Farmers agreed that communication should be encouraged through the application in mobile phones, should publicize and store knowledge in webpage, including the opportunity for farmers to participate in the budget check on various activities in the community sufficiency economy learning center.

Keywords: Participation, Community Sufficiency Economy Learning Center,
Ban Hua Thanon, Nakhon Nayok Province

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

บทนำ

โครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปีงบประมาณพ.ศ. 2549 ซึ่งเป็นโครงการที่ปรับเปลี่ยนมาจากโครงการตามนโยบายแก้ไขปัญหาคาใจความยากจนให้กับเกษตรกรด้วยการจัดทำแปลงเรียนรู้ควบคู่การผลิตเพื่อเลี้ยงชีพ โดยทำการคัดเลือกพื้นที่ที่มีศักยภาพและเหมาะสมมาดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงเพื่อใช้เป็นพื้นที่สำหรับดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรให้เกษตรกรในชุมชนที่ไม่มีที่ดินในการทำกิน ให้เข้ามารับการอบรมถ่ายทอดความรู้ในการทำเกษตรและร่วมดำเนินกิจกรรมทางการเกษตร รวมทั้งมีการแบ่งปันผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งเกษตรกรและผู้เข้าร่วมโครงการฯ จะได้กำหนดแผนในการเรียนรู้และดำเนินกิจกรรมและการสาธิต เพื่อพัฒนาศักยภาพในการทำเกษตรที่เหมาะสมกับความต้องการของตนเอง และใช้พื้นที่ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ที่มีอยู่ทั่วประเทศเป็นแหล่งในการเรียนรู้และดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทางการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกัน (กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน 2559: 1)

ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านหัวถนน อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นสถานที่จัดฝึกอบรมแก่เกษตรกร นักศึกษา เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐและเอกชน รวมถึงประชาชนทั่วไปที่สนใจ ได้มาเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อเสริมสร้างความรู้ในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและฝึกปฏิบัติผ่านกิจกรรมสาธิตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนของกองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน โดยศูนย์ฯ ได้จัดอบรมให้แก่เกษตรกรและผู้สนใจอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน แต่ก็เป็นที่รู้จักกันในกลุ่มเกษตรกรโดยวิธีบอกต่อ และการเสนอโครงการผ่านหน่วยงานที่สนใจเท่านั้น บางครั้งเกษตรกรที่เป็นสมาชิกไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมเพราะไม่ทราบกำหนดการดำเนินงาน เนื่องจากศูนย์ฯ ยังไม่มีระบบการแจ้งข้อมูลข่าวสารในรูปแบบที่ทันสมัยรวมถึงยังไม่มีเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านระบบออนไลน์ นอกจากนี้ยังมีปัญหาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดสรรงบประมาณมาไม่เพียงพอการดำเนินกิจกรรม วิทยากรประจำศูนย์ฯ ส่วนใหญ่ได้รับความร่วมมือจากเกษตรกรจิตอาสา เกษตรกรที่เป็นสมาชิกรับรู้เรื่องการจัดสรรงบประมาณแต่ไม่รู้ว่าศูนย์ฯ ได้ดำเนินการใช้จ่ายอย่างไร และหลังจากจัดกิจกรรมแต่ละครั้งเกษตรกรไม่ได้ร่วมติดตามหรือประเมินผล เพราะการประเมินในรูปแบบเอกสารที่ทำความเข้าใจยากให้กับเก็บรวบรวมข้อมูลไม่น้อย โดยเกษตรกรที่เป็นสมาชิกส่วนใหญ่เป็นชาวชุมชนบ้านหัวถนน ตำบลเกาะโพธิ์ อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ซึ่งเป็นชุมชนที่มีปัญหารายได้จากอาชีพหลักคือเกษตรกรรม หนี้สินส่วนใหญ่ล้วนมาจากการกู้ยืมเงินเพื่อลงทุนในการผลิตภาคการเกษตรและเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน จากการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตทางการเกษตรที่หันมาปลูกพืชเศรษฐกิจมากขึ้น ความพยายามลดหนี้แต่ก็ทำไม่ถูกวิธี รายรับไม่พอกับรายจ่าย การดำเนินชีวิตที่ต่างก็ต้องแข่งขันกัน แต่การดำเนินชีวิตภายในชุมชนยังเป็นไปในรูปแบบเดิม คือการดำเนินชีวิตภายใต้การทำการเกษตร ภาวะของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนที่มองเห็นและสัมผัสได้ คือ หนี้สิน ภาระค่าใช้จ่าย การผลิตสินค้าทางการเกษตรที่ซับซ้อนและยากขึ้นเรื่อยๆ ปัญหาเหล่านี้พบว่า เป็นภาวะที่ก่อให้เกิดทุกข์ของคนในชุมชน (สมศักดิ์ คูหาสวรรค์เวช, ดวงกมล ปานรศทิพ ธรรมมาธิวัฒน์ และลือพงษ์ ลือนาม, 2557, น.37-38) จากความทุกข์ยากและผจญกับปัญหาต่างๆ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกของศูนย์ฯ หลังจากได้เข้าร่วมกิจกรรม ก็เริ่มหันมาปลูกพืชที่สามารถใช้บริโภคภายในครัวเรือนเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายบางส่วน สามารถจัดหนี้ให้เบาบางลงได้โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งการที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้มีความสุข โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการพัฒนาภาคการเกษตรจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรเป็นสำคัญแต่จากการได้ร่วมสนทนากับเกษตรกรในชุมชนบ้านหัวถนนพบว่าเกษตรกรยังไม่ได้เข้ามามี

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ส่วนร่วมในศูนย์ฯ มากนักส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าร่วมวิเคราะห์วางแผนเพื่อดำเนินงานและติดตามประเมินผล ซึ่งนำไปสู่การดำเนินงานที่ไม่ตรงกับปัญหาและความต้องการของเกษตรกร ทำให้ไม่สามารถพัฒนาการเกษตรในชุมชนไปสู่เป้าหมายและตอบสนองตรงตามความต้องการของเกษตรกรได้อย่างสมบูรณ์ เกษตรกรมีความเห็นว่าหากได้เข้ามามีส่วนร่วมในศูนย์ฯ มากขึ้นก็จะได้ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ติดตามและประเมินผล ทำให้ชุมชนพัฒนาไปในทิศทางที่ต้องการได้สอดคล้องกับ บำเพ็ญเพียรหวานและคณะ (2537, น.1) ได้กล่าวว่าการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตร จะมีประสิทธิภาพได้นั้น ต้องเป็นการปฏิบัติงานที่เกษตรกรจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาใน 5 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมในการศึกษาข้อมูลและสถานการณ์ของชุมชน การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาการเลือกวิธีแนวทางการแก้ไขปัญหาและการวางแผนดำเนินการตามแผน และการติดตามประเมินผล

ซึ่งเป็นเหตุผลทำให้ผู้วิจัยในฐานะที่มีประสบการณ์เข้าร่วมกิจกรรมในศูนย์ฯ ทศศึกษาไปในพื้นที่ต่างๆ ของชุมชน ได้ร่วมสนทนากับเกษตรกร ถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์ฯ ซึ่งเป็นสถานที่ให้ความรู้ในชุมชนที่อาศัย ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนบ้านหัวถนน อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ผลการวิจัยจะทำให้ได้ข้อมูลไปประกอบการพิจารณาวางแผนส่งเสริมจัดทำแนวทางปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรและเพิ่มศักยภาพของศูนย์ฯ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ ดังนี้

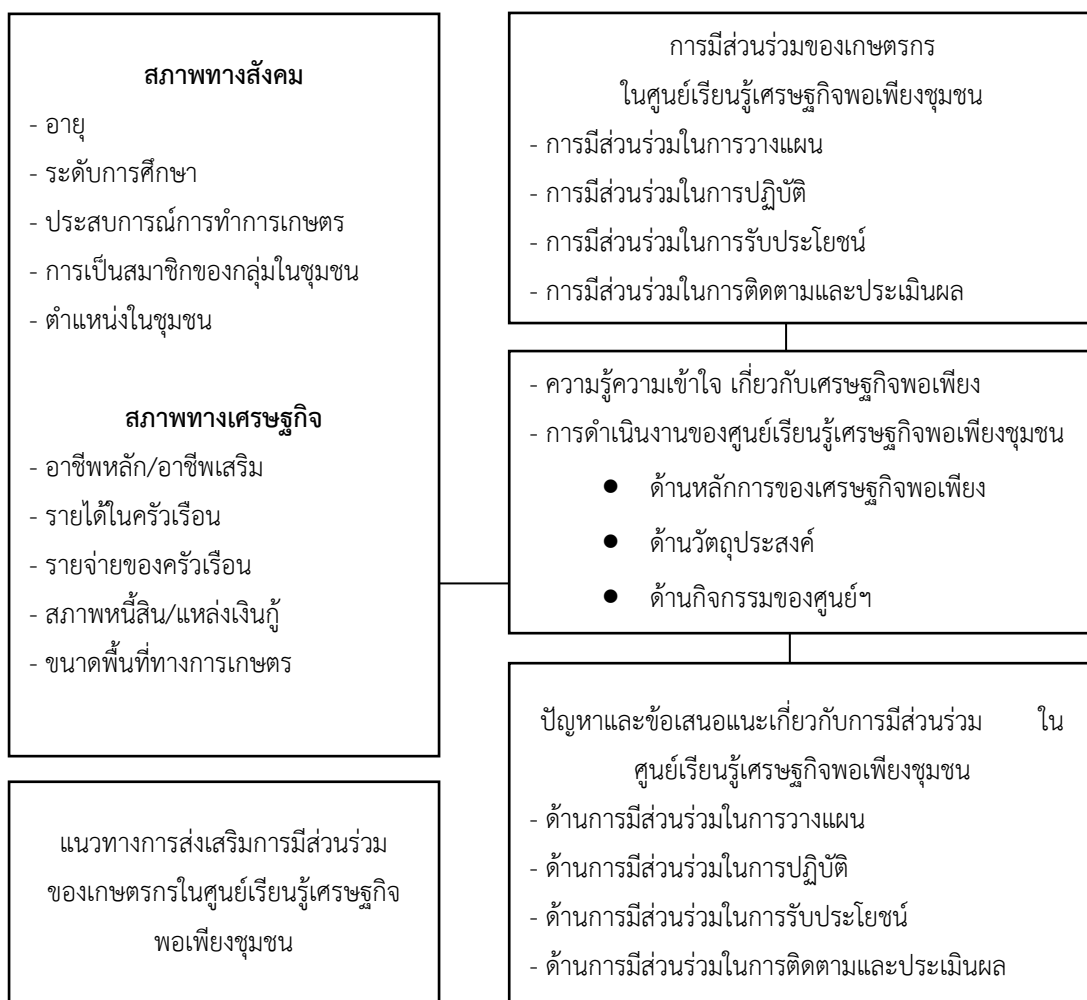
1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน
3. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในด้านการวางแผน การปฏิบัติ การรับประโยชน์ และการติดตามและประเมินผลของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในด้านการวางแผน การปฏิบัติ การรับประโยชน์ และการติดตามและประเมินผลของเกษตรกร
5. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในด้านการวางแผน การปฏิบัติ การรับประโยชน์ และการติดตามและประเมินผลของเกษตรกร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9
The 9th STOU National Research Conference

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมากำหนดประเด็นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ตามภาพที่ 1 ดังนี้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประชากรที่ศึกษาคือ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านหัวถนน อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายกปี 2562 จำนวน 145 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 107 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ผู้อำนวยการศูนย์ฯ วิทยากรประจำศูนย์ฯ และตัวแทนเกษตรกรที่เป็นสมาชิกในศูนย์ฯ จำนวน 9 ราย เครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 5 ตอน คือ (1) สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน (3) การมีส่วนร่วมของเกษตรกร (4) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และ (5) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรทดสอบความเที่ยงในประเด็นการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ปัญหาการมีส่วนร่วมของเกษตรกร และ แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ได้ค่าแอลฟาของครอนบาค มากกว่า 0.8 ซึ่งสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลภาคสนามได้ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและการจัดอันดับ โดยกำหนดตามเกณฑ์ค่าคะแนนน้ำหนักเฉลี่ย $1.00 - 1.80 =$ น้อยที่สุด $1.81 - 2.60 =$ น้อย $2.61 - 3.40 =$ ปานกลาง $3.41 - 4.20 =$ มาก $4.21 - 5.00 =$ มากที่สุด

ผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร เกษตรกรในชุมชนบ้านหัวถนน อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ส่วนใหญ่ร้อยละ 69.2 เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 58.23 ปี โดยมากร้อยละ 64.5 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 51.4 มีประสบการณ์การทำงานเกษตร 21 ปีขึ้นไป เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 44.3 เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและร้อยละ 71 ไม่มีตำแหน่งทางสังคมอาชีพที่เป็นรายได้หลัก ร้อยละ 69.2 คือ เกษตรกรอาชีพที่เป็นรายได้เสริม ร้อยละ 39.2 คือ รับจ้าง เกษตรกรร้อยละ 69.2 มีรายได้รวมในครัวเรือนเฉลี่ย/เดือนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท รายจ่ายของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมาส่วนใหญ่ร้อยละ 31 ใช้จ่ายเพื่อชำระหนี้สินซึ่งส่วนใหญ่ร้อยละ 54.2 มีหนี้สินน้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาท

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

โดยพบว่าแหล่งเงินทุนของเกษตรกรร้อยละ 38.3 มาจากกองทุนหมู่บ้านเกษตรกรร้อยละ 62.6 มีพื้นที่ทำการเกษตรมากกว่า 10 ไร่ ส่วนใหญ่ร้อยละ 60.75 เช่าผู้อื่น

2. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน
เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 59.8 มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมากและร้อยละ 40.2 มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมากที่สุด โดยประเด็นที่เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจมากที่สุดคือด้านหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง รองลงมาคือ ด้านวัตถุประสงค์ และ ด้านกิจกรรมของศูนย์ฯ ตามลำดับเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าเกษตรกรตอบถูกต้องทุกคน ดังนี้ ด้านหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงคือประเด็นหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านวัตถุประสงค์ คือประเด็นศูนย์จัดตั้งขึ้นเพื่อให้เกษตรกรใช้สำหรับฝึกอาชีพและส่งเสริมอาชีพให้กับเกษตรกร และ ด้านกิจกรรมของศูนย์ฯ คือประเด็น ประเภทกิจกรรมทางการเกษตรของศูนย์ฯ คือเกษตรผสมผสาน และเกษตรทฤษฎีใหม่

3. การมีส่วนร่วมของเกษตรกร ระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.11) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน รายละเอียดของแต่ละด้าน มีดังต่อไปนี้

3.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผน พบว่าภาพรวมเกษตรกรมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.14) โดยมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางทุกประเด็น เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการกำหนดสถานที่อบรมและวัสดุที่ต้องใช้ในกิจกรรม รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการจัดลำดับขั้นตอนของกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลต่างๆ เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาคัดเลือกกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนหรือคัดเลือกกิจกรรมในศูนย์ฯ และ การมีส่วนร่วมในการกำหนดปัจจัยการผลิต/ปัจจัยในการดำเนินกิจกรรม

3.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ พบว่าภาพรวมเกษตรกรมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.10) โดยมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางทุกประเด็น เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้านการลดต้นทุนการผลิต เช่น การทำปุ๋ยหมัก การทำปุ๋ยชีวภาพ และการขยายพันธุ์ไม้ รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของศูนย์ฯ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้านการตลาด และการแปรรูป เช่น การเลี้ยงกบ การเลี้ยงปลา และการแปรรูปผลผลิตจากพืช/สัตว์ การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากร/วัสดุอุปกรณ์/แลกเปลี่ยนวัตถุดิบที่ต้องใช้ในการปฏิบัติกิจกรรม และ การมีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรในศูนย์ฯ หรือแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์

3.3 การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ พบว่าภาพรวมเกษตรกรมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.11) โดยมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางทุกประเด็น เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการจัดตั้งศูนย์ฯ เช่น รายได้จากการท่องเที่ยว การศึกษาดูงานจากหน่วยงานต่างๆ รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากองค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์ฯ และ การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากกิจกรรมด้านการตลาดและการแปรรูปการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการเป็นสมาชิก กลุ่มลดต้นทุนการผลิต และ การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

3.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล พบว่าภาพรวมเกษตรกรมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.12) โดยมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางทุกประเด็น เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานให้เจ้าหน้าที่ได้ทราบ รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลหลักสูตรต่างๆ ของศูนย์ฯ การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ฯ การมีส่วนร่วมในการ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9
The 9th STOU National Research Conference

ตรวจสอบงบประมาณเกี่ยวกับ การจัดกิจกรรมต่างๆ ในศูนย์ฯ ร่วมกับเจ้าหน้าที่ และการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาภายหลังการประเมินกิจกรรมในศูนย์ฯ

ตารางที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านหัวถนน อำเภอปากพลี
จังหวัดนครนายก ภาพรวม

ระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกร	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. การมีส่วนร่วมด้านการวางแผน	3.14	.724	ปานกลาง
2. การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติ	3.10	.718	ปานกลาง
3. การมีส่วนร่วมด้านการรับประโยชน์	3.11	.651	ปานกลาง
4. การมีส่วนร่วมด้านการติดตามและประเมินผล	3.12	.866	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม	3.11	.693	ปานกลาง

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมโดยภาพรวมมีปัญหาที่น้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.79) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อยได้ดังนี้ ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน รองลงมาคือ ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและ ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

สำหรับข้อเสนอแนะ จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน มีรายละเอียดดังนี้(1)ด้านการวางแผน เสนอแนะให้ ควรแจ้งกิจกรรมตลอดทั้งปีให้กับสมาชิกได้รับทราบเพื่อเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ เช่น การเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน ร่วมสนับสนุนปัจจัยการทำกิจกรรมตามหลักสูตรของศูนย์ฯ ควรมีการบรรยายหรือแจ้งข่าวสารในรูปแบบออนไลน์ พร้อมทั้งรับฟังความคิดเห็นของเกษตรกร (2) ด้านการปฏิบัติ เสนอแนะให้ พัฒนาระบบการแจ้งข้อมูลข่าวสารการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของศูนย์ฯ และวิธีการสื่อสารในรูปแบบออนไลน์ ให้รวดเร็วทันเหตุการณ์ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดสรรงบประมาณค่าวัสดุ อุปกรณ์ ที่เกษตรกรนำมาเข้าร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม(3)การรับประโยชน์ เสนอแนะให้ ควรดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ อย่างโปร่งใสให้เกษตรกรได้ตรวจสอบได้/นำเสนอผลงานการดำเนินงานต่างๆ ให้เกษตรกรได้สืบค้นข้อมูลในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผ่านมา เช่น Facebook วารสาร เป็นต้น และ (4)ด้านการติดตามและประเมินผล เสนอแนะให้ทำการประเมินกิจกรรมทุกหลักสูตรหลังการทำกิจกรรม โดยไม่ใช้เอกสาร พร้อมทั้งนำเสนอให้กับสมาชิกได้รับทราบ

ตารางที่ 2 ระดับปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านหัวถนน
อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ภาพรวม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9
The 9th STOU National Research Conference

ระดับปัญหาการมีส่วนร่วมของเกษตรกร	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ปัญหาการมีส่วนร่วมด้านการวางแผน	1.97	.854	น้อย
2. ปัญหาการมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติ	1.76	.804	น้อยที่สุด
3. ปัญหาการมีส่วนร่วมด้านการรับประโยชน์	1.78	.874	น้อยที่สุด
4. ปัญหาการมีส่วนร่วมด้านการติดตามและประเมินผล	1.67	.843	น้อยที่สุด
เฉลี่ยรวม	1.79	.882	น้อยที่สุด

5. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกร จากการศึกษาสามารถสรุปแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรแยกเป็นรายด้านได้ดังนี้

1) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในด้านการวางแผน ศูนย์ฯ ควรเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้แจ้งข้อมูลข่าวสารเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาคัดเลือกกิจกรรม ผ่านช่องทางต่างๆ เช่น กล้องรับฟังความคิดเห็น โทรศัพท์ Application Line เป็นต้น

2) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ศูนย์ฯ ควรพัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์และวิธีการสื่อสารในรูปแบบที่ทันสมัย รวดเร็วทันเหตุการณ์

3) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ ศูนย์ฯ ควรจัดเก็บข้อมูลข่าวสาร/องค์ความรู้ต่างๆ ให้เกษตรกรสามารถสืบค้นและรับทราบได้อย่างทั่วถึง เช่น การเผยแพร่ข้อมูลลง Facebook ของศูนย์ฯ การจัดทำหนังสือวารสาร เป็นต้น

4) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ศูนย์ฯ ควรเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้เข้าร่วมในการตรวจสอบงบประมาณเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ในศูนย์ฯ

6. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกร จากการศึกษาเชิงลึกของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน สามารถวิเคราะห์และสรุปได้ว่า ควรให้นักส่งเสริมจากหน่วยงานราชการ เช่นกลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการผลิต กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร กลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศ รวมทั้งหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ได้ให้ความรู้กับเกษตรกรในทุกๆ ด้านผ่านช่องทางการส่งเสริมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ อินเทอร์เน็ต และสมาร์ทโฟน โดยเลือกวิธีที่เหมาะสมกับความต้องการของเกษตรกร ได้แก่ การบรรยาย การสาธิต การฝึกปฏิบัติ และการศึกษาดูงาน

อภิปรายผล

1. เกษตรกรในชุมชนบ้านหัวถนนส่วนมากเป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 58.23 ปี โดยมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีประสบการณ์การทำงานเกษตร 21 ปีขึ้นไป เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน และไม่มีตำแหน่งทางสังคมอาชีพที่เป็นรายได้หลักและรายได้เสริมส่วนใหญ่คือการเกษตร รองลงมาคืออาชีพรับจ้าง รายได้รวมในครัวเรือนเฉลี่ย/เดือน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท รายจ่ายของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมาส่วนใหญ่ใช้จ่ายเพื่อชำระหนี้สิน ซึ่งส่วนใหญ่มีหนี้สินน้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาท โดยพบว่า ส่วนใหญ่กู้ยืมเงินมาจากกองทุนหมู่บ้าน เกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรมากกว่า 10 ไร่ ส่วนใหญ่เช่าผู้อื่น จะเห็นได้ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุค่อนข้างสูง การศึกษาน้อย อาจเป็นเพราะ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

สมัยก่อนไม่มีระบบการศึกษาภาคบังคับ ประชาชนส่วนใหญ่ที่มีฐานะค่อนข้างยากจนจึงเลือกที่จะไม่ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เพราะมีการศึกษาน้อยและไม่มีตำแหน่งทางสังคมเกษตรกรรมส่วนใหญ่จึงเลือกที่จะกักเงินมาจากกองทุนหมู่บ้าน เนื่องจากไม่ยุ่งยากด้านเอกสารและผู้ค้าประกัน เพื่อนำมาชำระหนี้สินที่มีน้อยกว่า 50,000 บาท บางรายมีหนี้สินเพียงหลักพัน แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ดำรงชีวิตพออยู่ พอกิน ตามแนวทางของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่ตนได้มีส่วนร่วมในด้านต่างๆ และได้นำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

2. ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน อยู่ในระดับมาก โดยมีความรู้ความเข้าใจในด้านหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงมากที่สุด รองลงมาคือด้านวัตถุประสงค์ และ กิจกรรมของศูนย์ฯ ตามลำดับ โดยทราบว่าศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนจัดตั้งขึ้นเพื่อให้เกษตรกรใช้สำหรับฝึกอาชีพและส่งเสริมอาชีพให้กับเกษตรกร ประเภทกิจกรรมทางการเกษตรของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน คือเกษตรผสมผสาน และเกษตรทฤษฎีใหม่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปใช้ได้กับคนทุกเพศ ทุกวัย และทุกศาสนา ซึ่งเกษตรกรสามารถตอบได้ถูกต้องทุกคน เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่างๆ จึงจดจำและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ดี สำหรับข้อที่เกษตรกรตอบผิดเป็นจำนวนมากคือ ข้อที่ว่าศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านหัวถนน แบ่งพื้นที่ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ คือสระน้ำ : นาข้าว : ไม้ผล : ที่อยู่อาศัย เป็นแบบ 30 : 30 : 30 : 10 นั้นเนื่องจากเกษตรกรทราบว่าเกษตรทฤษฎีใหม่แบ่งพื้นที่ตามนั้นจริง แต่สำหรับศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านหัวถนน ได้แบ่งพื้นที่ตามแนวทฤษฎีใหม่แบบประยุกต์ใช้ โดยแบ่งพื้นที่เป็น 3 ส่วนคือ พื้นที่ปลูกบ้าน ขุดสระเก็บน้ำ และปลูกไม้ผล ทำให้เกษตรกรตอบผิดเป็นจำนวนมาก หลังจากสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจึงได้แจ้งข้อมูลที่ถูกต้องให้เกษตรกรได้รับทราบ

3. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนพิจารณาแยกเป็นรายด้านได้ดังนี้

3.1 การมีส่วนร่วมด้านการวางแผน จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในการวางแผนระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเกษตรกรส่วนมากไม่กล้าแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะใดๆ เพราะคิดว่าการวางแผนเป็นการดำเนินงานโดยผู้เฒ่าหรือเจ้าของโครงการมากกว่าเกิดจากการวางแผนของเกษตรกรเอง เมื่อมีการประชุมวางแผนเกษตรกรจึงไม่มีโอกาสเข้าร่วมวางแผนมากนัก สอดคล้องกับการวิจัยของเหนือ แสงลำพูน (2552: 61) และพิสิทธิ์ รัตนะ (2557: 104) ที่พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในการวางแผนระดับปานกลาง เนื่องจากเกษตรกรเห็นว่า ขั้นตอนการวางแผนเป็นเพียงการพูดคุย กำหนดข้อตกลง ซึ่งมองเห็นเป็นเพียงนามธรรม และสาเหตุหนึ่งคือความเคยชินของเกษตรกรที่ถนัดในด้านการลงมือทำมากกว่ามานั่งวางแผนก่อนปฏิบัติจริงจึงอาจทำให้เกษตรกรให้ความสนใจในขั้นตอนการวางแผนไม่มากนัก และสอดคล้องกับการวิจัยของกวี คำลับ (2555: 115) ที่พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมระดับน้อยในกิจกรรมการวางแผน โดยการวางแผนเป็น การดำเนินงานโดยผู้บริหารระดับบนมากกว่าเกิดจากการวางแผนของเกษตรกรเอง เกษตรกรไม่มีโอกาสเข้าร่วมการวางแผน ทำให้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวมีระดับน้อย

3.2 การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะในการปฏิบัติการต่างๆ ทั้งเรื่องการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของศูนย์ฯ การสนับสนุนทรัพยากร/วัสดุอุปกรณ์/แลกเปลี่ยนวัตถุดิบที่ต้องใช้ในการปฏิบัติกิจกรรม รวมทั้งการเป็นวิทยากรในศูนย์ฯ หรือแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ มีเจ้าหน้าที่ในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน เป็นผู้คิดและดำเนินการเป็นส่วนใหญ่ ทำให้เกษตรกรไม่ค่อยได้เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ สอดคล้องกับ กลุขยาศสร์ชาวปทุมทิพย์ (2556: 98) ที่พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขในการ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ส่งเสริมสุขภาพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการปฏิบัติการต่างๆ ทั้งเรื่องการวางแผน การจัดการ การบริหาร ในการลงพื้นที่ มีส่วนราชการ คิดให้ ทำให้อาสาสมัครสาธารณสุขมูลคบบทบาทในด้านนี้โดยปริยาย

3.3 การมีส่วนร่วมด้านการรับประโยชน์ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการรับประโยชน์จากองค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ด้านการรับประโยชน์จาก การเป็นสมาชิก กลุ่มลดต้นทุน การผลิต การตลาดและการแปรรูปการร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และการรับประโยชน์จากการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน อาจเป็นเพราะเกษตรกรได้รับการถ่ายทอดความรู้ไม่ต่อเนื่อง และส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา เมื่อถึงฤดูกาลเพาะปลูกจะต้องคอยดูแลข้าวกล้า ทำให้ไม่สะดวกที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ต่างๆ ของศูนย์ฯ มากนัก สอดคล้องกับ สุวิทย์ ชุมทอง (2552: 83) ที่พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในภาพรวมปานกลาง ทั้งนี้ปัญหาปัจจัยการผลิตข้าวไม่เพียงพอ และได้รับการถ่ายทอดความรู้ไม่ต่อเนื่องมีส่วนทำให้เกษตรกรมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในระดับปานกลาง

3.4 การมีส่วนร่วมด้านการติดตามและประเมินผล จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเกษตรกรไม่ทราบหลักเกณฑ์ในการติดตามและประเมินผล และคิดว่าการติดตามประเมินผลควรเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในศูนย์ฯ จึงไม่ค่อยให้ความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมมากนัก สอดคล้องกับ ภาควิชา มีสุข (2555: 88) ที่พบว่าเกษตรกรมีระดับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการในระดับปานกลาง เนื่องจากส่วนใหญ่ทางโครงการจะประเมินโครงการกันเองภายในโครงการ และจะให้เกษตรกรมีส่วนร่วมใน การแสดงความคิดเห็นในเรื่องปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับตัวเกษตรกรเกี่ยวกับโครงการนั้น ๆ

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมจากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนมากที่สุดในหัวข้อ การจัดลำดับขั้นตอนของกิจกรรมเช่น กำหนดระยะเวลา สถานที่ องค์ความรู้ที่ใช้ในกิจกรรมนั้นๆ โดยมีข้อเสนอแนะว่า การกำหนดระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมนั้นควรเป็นช่วงที่ว่างจากการทำการเกษตร หรือหมดฤดูเพาะปลูก เพื่อเกษตรกรจะได้ใช้เวลาว่างศึกษาหาความรู้ และฝึกประสบการณ์จากศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนได้อย่างเต็มที่นอกจากนี้เกษตรกรยังได้ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ สามารถนำไปปฏิบัติได้และมีความเหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในด้านต่างๆ ความคิดเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกร เช่นการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในรูปแบบออนไลน์ เช่น Application Line, Facebook เป็นต้น

5. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรจากการสัมภาษณ์เกษตรกรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถพิจารณาแยกเป็นรายด้านได้ดังนี้ 1) ด้านการวางแผน ควรเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้แจ้งข้อมูลข่าวสารเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาคัดเลือกกิจกรรมผ่านช่องทางต่างๆ การบรรยายให้เกษตรกรได้รับทราบเกี่ยวกับกิจกรรมของศูนย์ฯ และรับฟังความคิดเห็นของเกษตรกรเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่เกษตรกรได้ร่วมกับศูนย์ฯ ระดมความคิด ร่วมกันค้นหาสาเหตุและปัญหา ร่วมกันวางแผนทำให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในศูนย์ฯ พัฒนาได้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร สอดคล้องกับ อรพินท์ สฟโชคชัย (2538: 3) ที่กล่าวว่า การพัฒนาที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้น เมื่อมีการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าร่วมในกระบวนการคิด และตัดสินใจอนาคต 2) ด้านการปฏิบัติ ควรพัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์และวิธีการสื่อสารในรูปแบบที่ทันสมัย รวดเร็วทันเหตุการณ์ เพื่อให้เกษตรกรได้รับรู้ข่าวสารและกิจกรรมของศูนย์ฯ อย่างทั่วถึงและเป็นปัจจุบันเป็นการกระตุ้นเตือนให้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

เกษตรกรเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์ฯ สอดคล้องกับพรทิวา อำนวนย (2560: 1380) ที่พบว่า การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานทุกขั้นตอนจะทำให้ประชาชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกันเกิดความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ทำให้ระดับการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากขึ้น 3) ด้านการรับประโยชน์ ควรเผยแพร่ข้อมูลลง Facebook ของศูนย์ฯ โดยนักส่งเสริม เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ และเกษตรกร ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้ต่างๆ ทำให้เกษตรกรได้เข้ามามีส่วนร่วมในด้านการรับประโยชน์มากขึ้น สอดคล้องกับ พรทิวา อำนวนย (2560: 1380) ที่พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องชี้ให้เห็นประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากการเข้าร่วมดำเนินงานโดยการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรม และผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และเมื่อองค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดกิจกรรมด้านต่างๆ ที่ตรงกับความต้องการของประชาชนก็จะทำให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในด้านการรับผลประโยชน์มากขึ้น 4) ด้านการติดตามและประเมินผล ควรเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้เข้าร่วมในการตรวจสอบงบประมาณเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ในศูนย์ฯ โดยนักส่งเสริม เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ ควรให้ความรู้แก่เกษตรกรด้านการตรวจสอบงบประมาณ คือเริ่มตั้งแต่การวางแผนดำเนินกิจกรรมต่างๆ งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากหน่วยงาน การใช้จ่ายตามแผนที่กำหนดไว้ จนถึง การสรุปค่าใช้จ่าย เพื่อความโปร่งใสและให้เกษตรกรได้รับทราบอย่างทั่วถึง สอดคล้องกับธีรพงษ์ เพียรภูเขา (2552: 65) มีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการฝึกอบรมประชาคมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินโครงการหรืองบประมาณที่ได้จัดสรรพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อความโปร่งใสในการบริหาร

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจำนวน 2 ประเด็น ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัย การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านหัวถนน อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะที่อาจจะเป็นประโยชน์ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1.1 การวางแผนในด้านต่างๆ ของศูนย์การเรียนรู้ จากการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในด้านการวางแผนอยู่ในระดับปานกลาง และจากผลการวิจัยของ เหนือ แสงลำพูน (2552: 66-67) พบว่า ค่าเฉลี่ยในการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในขั้นตอนนี้ต่ำที่สุด ขั้นตอนการวางแผนนั้นมีความสำคัญมากต่อการดำเนินงานของโครงการฯ เพราะเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นตัวกำหนดแนวทางในการดำเนินงานของโครงการฯ ดังนั้นควรดึงเกษตรกรในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ เพราะเกษตรกรในพื้นที่สามารถรู้ถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริง เนื่องจากอาศัยอยู่ในพื้นที่มานานได้พบกับปัญหาในพื้นที่โดยตรง ผู้วิจัยขอเสนอแนะว่าควรให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนตั้งแต่การคัดเลือกกิจกรรม การกำหนดสถานที่อบรม วัสดุที่ใช้ การจัดลำดับขั้นตอนของกิจกรรม ตลอดจนการให้ข้อมูลต่างๆ ที่ใช้ประกอบการพิจารณาคัดเลือกกิจกรรม เพื่อจะได้แนวทางในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในศูนย์ฯ อย่างถูกต้อง สมบูรณ์ ตรงกับความต้องการของเกษตรกรอย่างแท้จริง

1.2 การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการเกษตร จากผลการวิจัยของ กวี คำพลับ (2555: 121) ได้เสนอให้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ให้มากขึ้นและอย่างทั่วถึง เพื่อให้เกษตรกรได้รับรู้และเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ดังนั้นศูนย์ฯ ควรปรับปรุงให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วม ในการประชาสัมพันธ์ด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องภูมิปัญญา แหล่งความรู้ สถานที่งานในพื้นที่โดยดำเนินการใช้สื่อทุกรูปแบบเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

1.3 การใช้ประโยชน์ ณ จุดสาธิตของศูนย์เรียนรู้ จากผลการวิจัยของ รัตนะ สวัสดิ์ (2551: 60-61)พบว่า เกษตรกรส่วนมากมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากจุดสาธิต โดยเฉพาะเรื่องกระบวนการสาธิตและถ่ายทอดเทคโนโลยี เนื่องจากเกษตรกรเห็นความสำคัญของจุดสาธิตในฐานะที่เป็นแหล่งความรู้และสถานที่ถ่ายทอดเทคโนโลยี ดังนั้นวิทยากรประจำศูนย์ฯ ควรให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น โดยเฉพาะกระบวนการสาธิตและถ่ายทอดความรู้ศูนย์ฯ ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้วิทยากรประจำจุดสาธิตพัฒนาตนเองในการแสวงหาความรู้ และพัฒนาเทคนิคการเกษตรสมัยใหม่ รวมถึงศูนย์ฯ ควรปรับปรุงกิจกรรมให้เป็นรูปธรรมชัดเจนสามารถใช้ประโยชน์ในการถ่ายทอดความรู้ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.4 การติดตามและประเมินผลกิจกรรมของศูนย์ฯ จากผลการวิจัยของ พิสิทธิ์ รัตนะ (2557: 107) พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในด้านการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับมาก และได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรวางแผนและสื่อสารให้เกิดการรับรู้และเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อประเมินผลการดำเนินงานในส่วนกำไรและขาดทุนของกลุ่มร้านค้าชุมชน ซึ่งเป็นขั้นตอนช่วยแสดงถึงความเป็นธรรมาภิบาลและความโปร่งใส อีกทั้งความสำเร็จที่จะเป็นแรงจูงใจที่กระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในโครงการได้อย่างต่อเนื่องตลอดไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะว่าศูนย์ฯ ควรมีการจัดเวทีชาวบ้านสำหรับเกษตรกร เพื่อสรุปผลการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรมของศูนย์ฯ พร้อมให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน เพื่อให้ได้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ได้ดียิ่งขึ้น เช่น การใช้ช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การคัดเลือกชาวบ้านกลุ่มเป้าหมาย การจัดการความรู้ เป็นต้น

2.2 ควรมีการศึกษากิจกรรมมีส่วนร่วมของเกษตรกรในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ในพื้นที่จังหวัดต่างๆ เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมให้เหมาะสมกับพื้นที่นั้นๆ

2.3 ควรมีการศึกษาวิถีชีวิตของเกษตรกรโดยรอบพื้นที่ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน เพราะช่วยให้เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ปรับแนวทางการส่งเสริมและสามารถหาวิธีโน้มน้าวให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมกับศูนย์ฯ มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กฤษยาภัสสร ขาวปทุมทิพย์. (2556). การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขในการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ).มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

- กวี คำพลับ. (2555). การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนสันติสุขตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในอำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน. (2559). โครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 (โครงการต่อเนื่องจากปีงบประมาณ พ.ศ. 2548-2559). สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2562 จาก https://www.opsmoac.go.th/sustainable_agri-sufficiency_economy-preview-411191791792.
- ธีรพงษ์ เพียรภูเข. (2552). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระนอน อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ (การค้นคว้าอิสระปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- บำเพ็ญ เขียวหวาน และคณะ. (2537). รายงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมขององค์กรชาวบ้านในการพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร จังหวัดพังงา. (ม.ป.ท.).
- พรทิวา อำนวย. (2560). แนวทางพัฒนาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าพุทรา อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2562. จาก <http://gnru2017.psru.ac.th/proceeding/116-25600830143135.pdf>
- พิสิทธิ์ รัตนะ. (2557). การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านถ่อนนาลับ ในจังหวัดอุดรธานี (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ภาคภูมิ มีสุข. (2555). การมีส่วนร่วมของเกษตรกรต่อกิจกรรมปศุสัตว์ปลอดภัยในโครงการพัฒนาการเกษตรแบบครบวงจร จังหวัดพะเยา (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.
- รัตนะ สวัสดิ์. (2551). การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลบางขนาก อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- สมศักดิ์ คูหาสวรรค์เวช, ดวงกมล ปานรศทิพ ธรรมมาธิวัฒน์ และลือพงษ์ ลือนาม. (2557). การพัฒนาสื่อและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สุขภาวะแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนและเกษตรกร ตำบลเกาะโพธิ์ อำเภอบางพลี จังหวัดนครนายก. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- สุวิทย์ ชุมทอง. (2552). การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาการผลิตข้าวภายใต้โครงการพัฒนาการผลิตข้าวในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- อรพินท์ สฟโชคชัย. (2538). การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2562, จาก <https://tdri.or.th/2013/05/y95d/>
- เหนือ แสงลำพูน. (2552). การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิชญา จังหวัดเชียงใหม่ (การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- Yamane, Taro. (1973). Statistics : an introductory analysis. New York: Harper & Row.